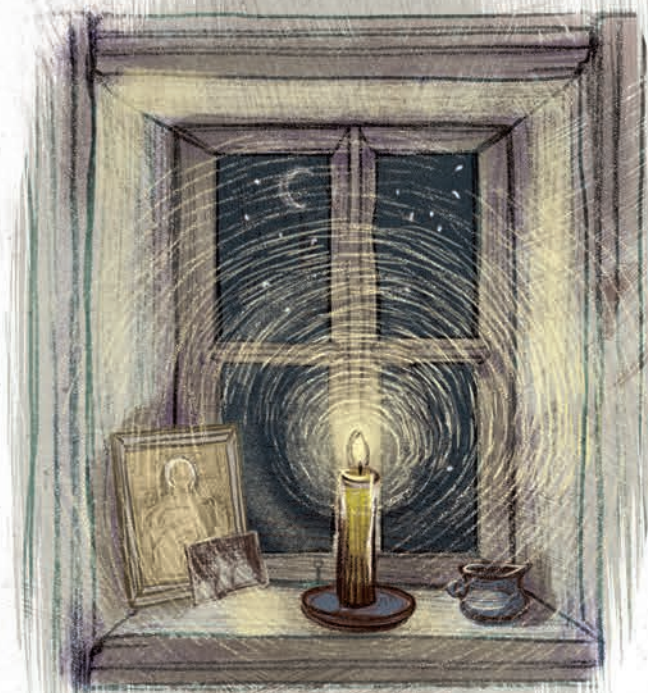

Марія Правда

там, де тече
Життя

Ілюстрації
Людмили Стецькович

Львів
Видавництво Старого Лева
2023

— Миша!

Тоненькі вуса на довгому носі, які ще мить тому стирчали з нори, хутко сховалися назад. Писк та шкряботіння стихли.

— І хто тебе просив так зойкати! — засичав я до Левка. — Як не зловимо щось сьогодні, то як глядітимемо Яринку завтра? І Яринка — що, їй нічого нині не принесемо?

Левко мовчав. Нашу сестричку, дворічну Яринку, він любить найдужче з усіх нас, хіба тата — трохи сильніше. Я знав, що не маю сварити Левка за той зойк, бо йому лише п'ять, а мені — дев'ять. Мав би звикнути, що Левко не завжди розумне робить, але однаково не стримався. Правду казати, то я й сам би скрикнув, якби та миша спіймалася. А тепер — ані миші, ані настрою.

— Не журися, Левцю. Ще біля іншої нори полежимо, спіймаємо, може, когось.

Я взяв прозору руку брата до своєї, і ми тихо поповзли по-лем.

Минав другий день, як ми нічого не їли.

*

Тато каже, що наше село дуже давнє: були ми і під поляками, і за самостійність боролися, і московських царів-імператорів терпіли. Люди наші жили скромно, але були працьовитими, ловкими, тому їжі на щодень мали.

Як прийшла велика війна, то стало тугувато. Майже усіх чоловіків забрали в солдати, тата мого також. Хочеш воювати, не хочеш — а мусиш іти, навіть якщо рушниці в очі не бачив. Верталися потім хто як: хто — калікою, а хто — цілий та з орденами. От як мій тато.

Доки війна була, то в нашому селі організували солдатський шпиталь і наказали віддавати усе нароблене тяжкою працею на військо: просо, гречку, солому. Навіть коней позабирали. Якщо сховаєш, збережеш трохи зерна для себе — тюрма.

Рятувала річка — наша красуня Ятрань. У ній навіть у найлютішу зиму чи в найтяжчу спеку можна було наловити риби. Ловили, смажили, пекли, варили юшку, ще й ставало на те, аби засушити.

Як по війні хто приїздив до нас на гостину, то завжди просили тата показати диворічку, яка село вберегла. Тато ніколи не відмовляв, бо це була гарна нагода розповісти легенду про Ятрань — найсумнішу та найпрекраснішу з усіх, які я чув.

Колись дуже давно в нашому селі настала посуха. Не було врожаю, усе живе гинуло, люди ледве животіли. Шукали води, просили неба, аби дав дощу, та все намарно. Вже хотіли

усім селом кидати рідні землі та йти світ за очі шукати щастя й води, аж коли своє слово сказала Ятрань — красуня з блакитними очима та довгою косою.

Ятрань порадила викопати криницю, бо чула, як під землею біжить вода. Не бажали спершу люди копати, бо не мали такої звички — завжди чекали, доки вода сама з-під землі вихід знайде. Але дуже вже не хотіли полишати своїх домівок, то й заходилися працювати. День, другий, третій копали. Криниця вже геть глибока, а земля й далі суха та гаряча. Розгнівалися люди на Ятрань, що вона їх надурила, аж дівчина сама в криницю полізла, воду стрічати.

На ранок побачили люди, що криниця по вінця наповнена водою, аж за край ллється струмочком. Зраділи, пили самі й тварин напували. Аж тоді згадали про Ятрань. Шукали в селі, гукали в лісах, а тоді стали зазирати й у криницю. Дістали самого дна, але й там дівчини не було — лишень стрічка з її довгої коси. І зрозуміли люди, що Ятрань заради них та усього живого сама на воду обернулася. З тих криниці й струмочка утворилася річка, яку й назвали Ятрань і досі так кличуть.

Завжди була доброю до людей наша річка, завжди у скруту допомагала, як та дівчина, що своє життя віддала за інших. Але настала вже така біда, що й річка не ладна була допомогти.

*

— Готуйся, Ганнусю, скоро і до нас прийдуть, за день-два будуть у селі, — сказав тато й струсив із шапки перші непевні

сніжинки. Уже далеко за Покрову, а снігом ще й не пахло. Яблуні та горіх у саду досі стояли в листі, та я знав, що то не-добре. Як на Покрови та пізніше листя на деревах — чекай на люті морози. І хай би як сильно я не любив зими, а цього року думка про Різдво, снігову бабу та борсання у снігу не гріла.

Тато легенько обійняв маму та витер їй сльози з лиця:

— Не плач, не журися, бо тим ані відвернеш, ані зупиниш лиха. Маємо все зробити правильно, щоб перебути скруту. А там, дай Боже, будемо здорові, дочекаємося весни, а тоді вже й літо і новий врожай.

Тато щойно повернувся з двору, де стрів діда Миколу. Про що говорили, про що шепотілися — того я не міг почути, бо мусив помагати мамі з вечерею. Наїдки наші з початком осені стали геть немудрими, тому роботи було небагато: розкласти пару картоплин, трохи пшоняної каші, кілька червонобоких

яблук, поставити глек молока від нашої корови Найди. А все ж мама просила, аби я був поруч.

Хоча я й не чув, про що тато говорив із дідом, але здогадувався, хто до нас має прийти і яке саме лихо нас може чекати. Мій друг Марко Бровченко має тітку, до якої пішки — день у дорозі. То вона розповідала, як до них у двір приїхала підвода з червоним прапором і більшовики повантажили на неї все, що було в хаті. Вивезли зерно, квасолю, картоплю, буряки, навіть груші та сушені ягоди. Шукали, чи не ховає де тітка борошна, подовбали штиками піч, побили вікна у коморі. Не пошкодували навіть малої тітчиної доньки: вона саме їла скибку хліба, коли прийшли трусити хату. Побачила, які вони страшні й лихі, хотіла сховатися за маму, та один з бригади вгледів, що вона з хлібиною. Вирвав малій хліб із рук, кинув під ноги і розтопав. Не хотів би я, аби так було з Яринкою чи з Левком, з кулаками б кинувся на тих бригадирів!

*

Вечеря наша була тихою: Яринка заснула у мамі на руках, Левко куняв над мискою. Тато задумливо дивився кудись у вікно та час од часу стискав кулаки. Коли мама повела молодших спати і ми з татом лишились за столом удвох, він підсів ближче до мене, обійняв і сказав:

— Мені дуже пощастило мати такого сина, як ти, Тимоше. Ти вже багато розумієш, знаєш та вмієш. Ти гарно вчишся

в школі, тому я хотів би, аби твоєю найбільшою роботою було вчитися грамоти. Але такі часи настали, що скоро може бути не до науки. Те, про що я тебе проситиму, — це дуже серйозно, і якби я міг, то волів би ніколи про це з тобою не говорити. Чи обіцяєш ти берегти в тайні те, що від мене почуєш?

— Так, тату! Я нікому й нічого не скажу, навіть Левкові з Яринкою! — гаряче зашепотів я.

— Добре, тоді слухай. Ти чув про погроми в сусідніх селах?

— Марко розказував мені про тітку Христину, та й у школі всі про це говорять, коли вчитель не чує. Вони прийдуть і до нашої хати? Заберуть усе?

— Заберуть те, що зможуть знайти. Але якщо ми підготуємося, то зможемо зберегти трохи запасів і на спожиток, і на посів. Зранку ми з мамою намітимо, що робити, а як ти прийдеш зі школи, то станеш їй допомагати, гаразд? Думаю, кілька днів ми ще маємо.

— Добре, тату, все робитиму, що ви з мамою скажете. А як ті більшовики прийдуть — ото я їм задам! Най тільки спробують Яринки чи мами зачепити!..

— Е ні, сину. Як прийдуть більшовики, то ви троє маєте бути тихіші від води. Не подивляться вони, що ще діти, не шкода їм нікого. Вони і своїх дітей готові до тюрми віддати — лишень би прислужитися. Тому говоритиму до них я, а вам знаки подаватиму, що робити. Ти лишень дивися на мене уважно і не виказуй, буцім знаєш, що й де сховано. Гаразд, Тимоше?

